

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

НадраMonitor

Перші новації в сфері користування надрами
після початку війни

Спецвипуск

Підготовка даного аналітичного продукту стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках проєкту “Прозорість Енергетичного Сектору”, який виконує ГО “ДІКСІ ГРУП”. Інформація, викладена в цьому дослідженні, є виключною відповідальністю ГО “ДІКСІ ГРУП” і за жодних обставин не може розглядатися як така, що відображає позицію USAID чи Уряду США.

© ГО «Діксі Груп», 2022 р.

Перші новації в сфері користування надрами після початку війни

Уряд витримує [заданий курс](#) на дерегуляцію і цифровізацію надр. Кабінет Міністрів України своєю постановою від 26 липня 2022 р. № [836](#) вніс зміни до низки нормативно-правових актів у сфері надрокористування. Частина цих змін готувалася Державною службою геології та надр ще у січні 2022 року та була виставлена для обговорення громадськості. Свої рекомендації надавали, у тому числі, і експерти DiXi Group. Деякі із них, зокрема до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, були враховані.

Зміни до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615

Уряд планував впровадити спеціальну процедуру погодження Міндовкілля, Мінекономіки та Мінстратегпромом спеціальних дозволів на користування надрами з корисними копалинами, що входять до [Переліку](#) т. зв. «критичних» надр (Перелік металічних руд та неметалічних корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, [затверджений](#) РНБО та уведений в дію Указом Президента України від 23 липня 2021 року № 306/2021). **Експерти DiXi Group пропонували відмовитися від додаткової регуляції доступу до критичних надр, а натомість впровадити для цієї категорії надр конкурсну процедуру.** Уряд врахував зауваження DiXi Group частково: від складного механізму погоджень відмовилися, а замість пропонованої конкурсної процедури залишаться діючі на сьогодні онлайн аукціони. Єдина відмінність: такі аукціони будуть проводитися у межах переліку ділянок надр, які затвердить уряд. Яким буде доступ до інших ділянок «критичних» надр - наразі не відомо.

Ще одна рекомендація DiXi Group, врахована урядом, це відмова від включення до умов спецдозволів на користування «стратегічними» надрами обов'язкової переробки (збагачення) корисних копалин на етапі їх видобування. Вимогою щодо локалізації, ймовірно, планувалося створити більше доданої вартості у галузі, водночас це би штучно збільшило попит на переробку українськими потужностями. Наразі таку вимогу неможливо забезпечити через нездатність гарантувати безпеку в регіонах розміщення переробних установок.

Не знайшли підтримки уряду пропозиції DiXi Group щодо розповсюдження вимоги проведення ОВД для проектів глибокого буріння (у т.ч. у рамках розвідки корисних копалин) і стосовно уточнення підстав для відмови у продовженні спецдозволу (пропонувалося, щоб невиконання умов користування надрами встановлювалося за результатами здійснення заходів державного нагляду).

Разом із тим, зміни до Порядку містять і низку позитивних новацій, які DiXi Group було підтримано на етапі громадського обговорення:

- впровадження електронного кабінету надрокористувача;
- додавання до документації для видачі спецдозволу на видобуток і на будівництво/експлуатацію підземних споруд реєстраційних даних висновку ОВД;
- зобов'язання розкривати інформацію про бенефіціарного власника;
- граничні строки для різних типів робіт разом із обмеженням щодо їх зміни.

У оновленій редакції постанови ці зміни зберіглися із поправкою на воєнний стан: надрокористувачі все таки можуть продовжити строки робіт, але на період воєнного стану та 18 місяців після нього.

Втім, з'явилися і нові прогресивні зміни, які не проходили громадське обговорення: відтепер, без аукціону не можна буде отримати спецдозволи на геологічне вивчення надр за рахунок коштів державного бюджету, геологічного вивчення, в тому числі ДПР, видобування підземних вод (крім мінеральних та для потреб виробництва фасованої води), природних лікувальних ресурсів.

Також було внесено зміни до інших нормативно-правових актів.

Зміни до Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 993

Впроваджено мінімальний гарантований внесок для участі у торгах, який складає 20% від вартості спеціального дозволу, але не менше:

- 5 млн грн для корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави;
- 10 млн грн для вуглеводнів;
- 0,5 млн грн для інших корисних копалин (крім лотів зі спецдозволами на геологічне вивчення з ДПР, видобування підземних вод).

Окрім цього, скорочено терміни на проведення повторних аукціонів - із 30 до 15 днів, а також замінено «голландський» аукціон з покроковим зниженням ціни на «англійський» аукціон зі встановленням знижок на спецдозвіл у розмірі 25% та 50%.

Зазначені зміни зменшать можливості маніпуляцій під час аукціонів. Команда НадраMonitor неодноразово фіксувала випадки, коли учасники аукціонів виставляли завідомо завищені цінові пропозиції для лотів, а після обрання їх переможцями, відмовлялися підписувати протокол торгів або договір, тим самим зриваючи аукціон. Найбільш яскравим прикладом такої недоброчесної поведінки є продаж спеціального дозволу на геологічне вивчення, у тому числі ДПР, мідних руд на ділянці [«Рудоносне поле Заліси-Шменьки»](#), торги по якому були зірвані 7 разів. Тепер, компаніям доведеться сплачувати гарантійний внесок, релевантний поданим ціновим пропозиціям, і який не буде повертатися у разі відмови від підписання договору купівлі-продажу.

Зміни до Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1374 та нова редакція Методики визначення вартості геологічної інформації, отриманої за рахунок коштів державного бюджету, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2008 р. № 1075

Прийняті зміни дозволяють дистанційно робити розрахунки вартості геологічної інформації та спецдозволу та прискорити процедури як мінімум на 20 днів. Також нівелюється суб'єктивний фактор і ризик зловживань шляхом впровадження фіксованого розміру платежу: для вторинних геоданих – 6% від вартості дозволу, для спецдозволів – 850-11900 грн за площу ділянки (га/км), де відсутні затверджені запаси корисних копалин.

Крім того, відтепер вартість первинної державної геологічної інформації (кам'яний матеріал, сейсмічні профілі) також може бути обрахована.

Загалом, прийняті зміни адаптують галузь до роботи в умовах воєнного тану, водночас створюючи передумови для її розвитку. Втім, на нашу думку, простір до удосконалення процедур, зокрема в частині доступу до «критичних» надр та дотримання екологічних стандартів, залишається.